

บทที่ 4

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544 เกี่ยวกับคณะกรรมการ ป.ป.ช.

ขอให้วินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

กรณีพ้นตำแหน่งโททัชณิณ ชินวัตร

4.1 ความเป็นมาของคำวินิจฉัยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ชี้ขาดว่าพ้นตำแหน่งโททัชณิณ ชินวัตร จงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินด้วยข้อความอันเป็นเท็จ

เป็นกรณีพ้นตำแหน่งโททัชณิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ยื่นบัญชีฯ ตามรัฐธรรมนูญ ทั้งกรณีเข้ารับและพ้นจากตำแหน่ง และพ้นจากตำแหน่งเป็นเวลาหนึ่งปีต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ระหว่างการตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สิน สื่อมวลชนได้เสนอข่าวการโอนหุ้นของผู้ถูกร้องให้บุคคลใกล้ชิด และว่าที่ร้อยตรีเสงี่ยม บุชบาบาน มีหนังสือขอให้ตรวจสอบบัญชีฯ ของผู้ถูกร้อง ต่อมาผู้ร้องมีคำสั่งที่ 169/2543 ลงวันที่ 28 กันยายน 2543 และที่ 174/2543 ลงวันที่ 5 ตุลาคม 2543 แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบฯ โดยมีคุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กรรมการ ป.ป.ช. เป็นประธานคณะกรรมการตรวจสอบ

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงและผู้ถูกร้องยอมรับว่า ผู้ถูกร้องไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตนเอง คู่สมรส และที่อยู่ในชื่อบุคคลอื่น แยกเป็น 2 กรณี

1) ทรัพย์สินที่อยู่ในชื่อของผู้ถูกร้องและคู่สมรส ปรากฏว่าไม่ได้แสดงรายการทรัพย์สินในนามของตนเองจำนวน 6,750 บาท และไม่แสดงรายการทรัพย์สินในนามของคู่สมรสจำนวน 6,466,759.35 บาท

2) ทรัพย์สินที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่น ปรากฏว่าไม่แสดงรายการทรัพย์สินที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่น ดังนี้

ครั้งที่ 1 กรณีเข้ารับตำแหน่ง จำนวน 2,371,726,371 บาท

ครั้งที่ 2 กรณีพ้นจากตำแหน่ง จำนวน 1,523,157,657 บาท

ครั้งที่ 3 กรณีพ้นจากตำแหน่งมาแล้วเป็นเวลาหนึ่งปี จำนวน 646,984,383 บาท

ผู้ร้องพิจารณาในการประชุมครั้งที่ 98/2543 เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2543 แล้วเห็นว่า กรณีที่หนึ่ง ทรัพย์สินที่ไม่ได้แสดงรายการเมื่อเปรียบเทียบกับมูลค่าทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ถูกร้อง และคู่สมรสมีมูลค่าเล็กน้อย ไม่ทำให้ผู้ถูกร้องได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ จึงเห็นว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจปกปิดไม่แสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่ยื่นบัญชีฯ ต่อผู้ร้อง

แต่ในกรณีที่สอง ผู้ร้องเห็นว่าการไม่แสดงรายการทรัพย์สินของผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ แต่เพื่อให้ทราบเจตนาว่าการยื่นบัญชี เป็นการกระทำโดยจงใจหรือไม่ ผู้ร้องได้พิจารณารายละเอียดจากพยานหลักฐานและคำชี้แจงของผู้ถูกร้องแล้วสรุปความเห็นได้ว่า ผู้ถูกร้องได้ใช้ชื่อบุคคลต่าง ๆ ถือหุ้นแทนผู้ถูกร้องและคู่สมรส ซึ่งผู้ถูกร้องได้ทราบถึงการใช้ชื่อบุคคลอื่นถือหุ้นแทนในบริษัทต่าง ๆ มาเป็นเวลานานแล้ว แม้ผู้ถูกร้องอ้างว่าได้โอนหุ้นในลักษณะโอนลอยมอบหมายให้คู่สมรสดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องหุ้นต่าง ๆ ทั้งหมด แต่จากพยานหลักฐานปรากฏว่ามีบางบริษัทที่ผู้ถูกร้องได้โอนหุ้นโดยตรงให้กับบุคคลผู้มีชื่อ ซึ่งล้วนเป็นบุคคลใกล้ชิดถือหุ้นแทน อีกทั้งผู้ถูกร้องและคู่สมรสเป็นสามีภรรยาที่ร่วมกันร่วมดำเนินธุรกิจมาเป็นเวลานาน ย่อมทราบและล่วงรู้ถึงการจัดการทรัพย์สินดังกล่าว การที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าไม่ทราบรายละเอียดและข้อเท็จจริงกรณีให้บุคคลอื่นถือหุ้นแทนในบัญชีของผู้ถูกร้องโดยอ้างว่ามอบหมายให้เลขานุการของตนและคู่สมรสเป็นผู้จัดทำและไม่มีความรู้กฎหมาย ไม่อาจรับฟังได้ และการที่ผู้ถูกร้องไม่แสดงรายการทรัพย์สินของตนและคู่สมรสที่อยู่ในชื่อของบุคคลอื่น ก็เพื่อผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจและหลีกเลี่ยงการรายงานการได้มาของจำนวนหลักทรัพย์ทุกร้อยละ 5 ซึ่งเข้าข่ายเป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ และพฤติการณ์ดังกล่าวหากเชื่อว่าเป็นการโอนหุ้นให้โดยเสน่หามีไซการซื้อขาย โดยไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ของตนและคู่สมรส ผู้ร้องจึงมีมติด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 1 เกินกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้เสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

4.2 สรุปคำร้อง คำแถลง ข้อเท็จจริงและความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง)

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้มีมติเห็นว่าพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จึงเสนอคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ และระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้มีการยื่นคำแถลง การซักถามพยาน การนำเสนอข้อเท็จจริงขึ้นสู่ศาล การแถลงการณ์ปิดคดี ซึ่งผู้เขียนสรุปคำร้อง คำแถลง ข้อเท็จจริง และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ดังนี้

1) ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) ประกาศใช้มีบทบัญญัติให้รัฐมนตรี

ที่บริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิมมีหน้าที่ยื่นบัญชี ต่อผู้ร้อง และผู้ถูกร้องยื่นบัญชีต่อผู้ร้อง รวม 3 ครั้ง ถือว่ายอมรับว่ามีหน้าที่ยื่นบัญชี ดังกล่าว

2) รัฐธรรมนูญประกาศใช้บังคับผู้ถูกร้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งมาตรา 321 กำหนดให้ผู้ร้องออกกระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 ซึ่งผู้ถูกร้องใช้ในการยื่นบัญชีครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 และการยื่นบัญชีครั้งที่ 3 มีการปรับปรุงเพิ่มเติมรายละเอียด แต่ไม่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ

3) รัฐธรรมนูญมาตรา 295 ใช้บังคับแก่ผู้พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วได้และศาลรัฐธรรมนูญมีมติเป็นเอกฉันท์รับคำร้องไว้พิจารณาตามมาตรา 295 จึงไม่มีเหตุวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องอยู่ในบังคับมาตรา 295 หรือไม่

4) คำว่า “จงใจ” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หมายความว่า ผู้นั้นรู้หรือไม่ว่าตนเองมีทรัพย์สินและหนี้สินที่ยังไม่ได้แจ้งของตนเองและคู่สมรส ถ้ารู้แล้วไม่แจ้งก็ถือว่าจงใจโดยไม่พิจารณาถึงความประสงค์ต่อผล เล็งเห็นผล หรือเหตุอื่นใดและไม่ใช่เกี่ยวกับการได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริตหรือไม่

5) ผู้ร้องไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรีบร้อน เพราะข้อเท็จจริงยุติตามผู้ร้องตรวจพบและตามคำรับขอของผู้ถูกร้องเอง และผู้ร้องได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องชี้แจงและนำพยานเข้ามาให้ปากคำเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกร้องแล้ว และผู้ร้องไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 เพราะระเบียบฯ ดังกล่าวถูกยกเลิกไปเมื่อมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แล้ว เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 321

6) คุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กรรมการ ป.ป.ช. ได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทแล้วและไม่ได้เป็นลูกจ้างของบริษัทใด มีฐานะเป็นกรรมการ ป.ป.ช. ต่อไปจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยชี้ขาดว่ากรรมการ ป.ป.ช. ผู้นั้นกระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญมาตรา 258 จึงพ้นจากตำแหน่งไปโดยผลของกฎหมาย แต่การพ้นจากตำแหน่งไม่กระทบกระเทือนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องในฐานะองค์กรตรวจสอบตามกฎหมายมหาชน ที่อยู่ภายใต้หลักความต่อเนื่องสม่ำเสมอของบริการสาธารณะ และหลักการไม่มีส่วนได้เสียของเจ้าหน้าที่ ฉะนั้นคำวินิจฉัยของผู้ร้องได้ดำเนินการเสร็จสิ้นมาแล้วจึงไม่ถูกกระทบกระเทือน และผู้ถูกร้องไม่อาจยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้เพราะเป็นอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญที่เป็นอำนาจขององค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภาที่จะเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 266

7) ผู้ถูกร้องโอนหุ้นโดยใช้ชื่อบุคคลอื่นเป็นการอำพรางไม่ให้บุคคลอื่นรู้ว่าหุ้นทั้งหมดเป็นของผู้ถูกร้องและคู่สมรส การโอนลอยต้องทำเป็นหนังสือ และลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน และพยานคนหนึ่งเพื่อรับรองความถูกต้อง ผู้ถูกร้องและคู่สมรสต้องรู้ว่าตนโอนให้ใคร

8) ทรัพย์สินของตนตามรัฐธรรมนูญ มีความหมายชัดเจนที่รวมถึงทรัพย์สินของตนไม่ว่าจะใช้ชื่อบุคคลอื่นใดถือแทน และผู้ถูกร้องและคู่สมรสย่อมเข้าใจได้ การที่ผู้ถูกร้องไม่แสดงรายการทรัพย์สินในชื่อของบุคคลอื่นมีเจตนาปกปิดด้วยเหตุต่าง ๆ ซึ่งแสดงถึงความไม่โปร่งใสและไม่สุจริตของผู้ถูกร้อง

4.3 สรุปคำชี้แจง คำแถลง ข้อเท็จจริง และความเห็นของฝ่ายพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง)

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีมติเป็นเอกฉันท์รับคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ว่าคำร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จึงรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย และได้ส่งสำเนา คำร้องและเอกสารประกอบให้ผู้ถูกร้องชี้แจง พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) จึงได้ยื่น คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และระหว่างดำเนินกระบวนการพิจารณา ได้มีการยื่นคำแถลง การนำพยาน บุคคลเข้าสืบ การนำเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลและการแถลงการณ์ปิดคดี ซึ่งผู้เขียนสรุปคำชี้แจง คำแถลง ข้อเท็จจริง และความเห็นของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) ได้ดังนี้

1) ผู้ถูกร้องไม่มีหน้าที่ยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะดำรงตำแหน่ง ก่อนวันที่รัฐธรรมนูญใช้บังคับ บทเฉพาะกาลไม่มีบทบัญญัติให้ต้องยื่นบัญชี ดังกล่าว และ ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ได้พ้นจากตำแหน่งก่อนครบกำหนดต้องยื่นบัญชี คือ ก่อนครบ สามสิบวันนับแต่วันที่รัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับ

2) การตรวจสอบการยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ หมวด 10 ส่วนที่ 1 จะต้องมีกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการและรายละเอียดก่อนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 ซึ่งผู้ร้องกำหนดระเบียบ อันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2541 ซึ่งผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว การยื่นบัญชีของผู้ถูกร้องจึงเป็นการยื่น บัญชี ตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม

3) ผู้ร้องไม่มีอำนาจร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพราะเจตนารมณ์ของมาตรา 295 ใช้ บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่เท่านั้น ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งไป ก่อนแล้ว จึงไม่อยู่ในบังคับรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

4) คำว่า จงใจ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 มิใช่เจตนาธรรมดา แต่ต้องมีเจตนาพิเศษ เพื่อเตรียมการทุจริตหรือปกปิดเพื่อประโยชน์ที่ตนได้มาโดยทุจริตหรือโดยมิชอบ และการจงใจ ของบุคคลอื่นแม้จะเป็นคู่สมรสจะนำมาสันนิษฐานว่าเป็นความจงใจของผู้ถูกร้องตามมาตรา 295 หาได้ไม่

5) ผู้ร้องลงมติฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 ข้อ 21 โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกร้องชี้แจงต่อผู้ร้องก่อน มติของผู้ร้องไม่มีความเที่ยงธรรมและไม่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องหรือนำมาร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามมาตรา 295

6) คุณหญิงปรียา เกษมสันต์ ณ อยุธยา กรรมการ ป.ป.ช. ผู้ร้องมีฐานะเป็นกรรมการ และลูกจ้างของบริษัท เป็นเหตุให้พ้นจากตำแหน่งก่อนเริ่มพิจารณาคดีของผู้ร้อง การกระทำใด ๆ ที่มีคุณหญิงปรียาฯ ในฐานะประธานอนุกรรมการตรวจสอบและฐานะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมทำให้การกระทำใด ๆ ของผู้ร้องตกเป็นโมฆะและไร้ผลไป และผู้ถูกร้องมิได้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าคุณหญิงปรียาฯ พ้นจากตำแหน่ง แต่หยิบยกปัญหาข้อกฎหมายที่เกิดขึ้นมาต่อสู้คดี

7) ผู้ถูกร้องไม่ได้เป็นเจ้าของหุ้นที่ปกปิดเพราะได้โอนลอยไปให้คู่สมรสและคู่สมรสโอน ไปให้บุคคลที่มีชื่อโดยผู้ถูกร้องไม่ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่ได้จงใจปกปิด ส่วนคู่สมรสก็ไม่ได้จงใจ ปกปิดเพราะไม่มีเหตุผลใดที่จะต้องปกปิดเนื่องจากเป็นหุ้นที่ได้มาโดยสุจริต เมื่อเกิดเรื่องขึ้น ผู้ถูกร้องก็ยอมรับความมีอยู่และการไม่ได้แจ้งพร้อมยื่นรายการเพิ่มเติม แสดงว่าไม่มีเจตนาหรือ จงใจปกปิดหรือได้ประโยชน์จากการปกปิดหุ้นดังกล่าว

8) การดำเนินการตรวจสอบบัญชี แม้รัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่ได้กำหนดอายุความ ไว้โดยเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์การดำเนินคดีทุกคดีต้องมีอายุความ ประกอบกับ กฎเกณฑ์ของบทบัญญัติว่าด้วยอายุความในกฎหมายเดียวกันตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 กำหนดอายุความ ไว้เพียง 2 ปี อายุความการยื่นบัญชีจึงไม่อาจเกิน 2 ปีได้ ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมือง มา 2 ปี 10 เดือน 19 วัน ผู้ร้องจึงไม่มีอำนาจหรือพินัยกรรมดังกล่าวได้

9) คำร้องของผู้ร้องว่าผู้ถูกร้องแสดงรายการทรัพย์สินเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริง ที่ควรแจ้งให้ทราบเป็นคำกล่าวอ้างลอย ๆ ไม่มีการแยกแยะให้เห็นชัดเจน กรณีใดเป็นเท็จหรือ กรณีใดเป็นการปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถชี้แจงได้ถูกต้อง

10) ผู้ร้องมีหน้าที่ต้องนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ให้เห็นว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชี และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และแท้จริง แล้วผู้ถูกร้องไม่ได้จงใจไม่แสดงรายการทรัพย์สินที่ผู้อื่นถือแทนผู้ถูกร้องและคู่สมรส และจาก

สำนวนผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดแสดงให้เห็นว่าผู้ถูกร้องจงใจกระทำการยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ

4.4 กระบวนการพิจารณาคดีในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2544

4.4.1 การยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้มีมติเห็นว่า พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร (ผู้ถูกร้อง) จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2543 แล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ทำคำร้องเป็นหนังสือยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2544 ซึ่งมีรายละเอียดนอกจากชื่อและที่อยู่ของผู้ร้อง และวันที่ยื่นคำร้องแล้วยังมีรายละเอียดต่าง ๆ คือ

- 1) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ถูกร้อง
- 2) การตรวจสอบความถูกต้องและความมืออยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ถูกร้องและมีรายละเอียดของทรัพย์สินที่อยู่ในชื่อของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และในชื่อของคุณหญิงพจมาน ชินวัตร คู่สมรส ทรัพย์สินที่ใช้ชื่อของบุคคลอื่นถือแทนและการไม่แสดงรายการทรัพย์สินของตนและคู่สมรสในบัญชี ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- 3) ผลการตรวจสอบและประเด็นการพิจารณาของผู้ร้อง

- 4) มติคณะกรรมการ ป.ป.ช.

- 5) คำขอให้พิจารณาวินิจฉัย โดยผู้ร้องขอให้วินิจฉัยชี้ขาดว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 295

ซึ่งคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2541 ข้อ 5 ที่ได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ไว้

4.4.2 การมีมติรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย

ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ กำหนดให้เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องแล้วให้ตรวจ และมีคำสั่งว่าสมควรรับไว้ดำเนินการหรือไม่ภายใน 7

วัน นับแต่วันได้รับคำร้อง¹ ปรากฏว่าเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) ได้ยื่นคำร้องในคดีนี้มายังสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญได้ตรวจและมีคำสั่งรับคำร้องของผู้ร้องไว้โดยพิจารณาด้วยเสียงเป็นเอกฉันท์เห็นว่า คำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จึงรับไว้พิจารณาวินิจฉัยและได้ส่งสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบไปให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

"ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่พอเข้าใจจากข้อ 10 ที่กำหนดว่าเมื่อศาลได้รับคำร้องให้วินิจฉัยเรื่องใดโดยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ให้ศาลตรวจและมีคำสั่งว่าสมควรจะได้รับดำเนินการต่อไปหรือไม่ภายใน 7 วัน นับแต่วันได้รับคำร้อง ซึ่งหมายความว่าศาลอาจสั่งไม่รับคำร้องก็ได้ หากศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า คำร้องอ่านไม่ออก อ่านไม่เข้าใจ ไม่มีรายการตามที่กำหนด หรือคำร้องที่ยื่นไม่ได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดหรือผู้ร้องไม่มีสิทธิยื่นคำร้องมาตามรัฐธรรมนูญ ศาลก็มีคำสั่งไม่รับคำร้องได้"² แต่กรณีคำร้องของผู้ร้องคดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยโดยมติเป็นเอกฉันท์ว่า คำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 จึงรับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย และได้ส่งคำร้องและเอกสารประกอบให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาต่อไป ซึ่งเห็นได้ว่าการมีมติรับคำร้องในคดีนี้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไว้วินิจฉัยเท่ากับศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาในปัญหาเบื้องต้นทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องเขตอำนาจศาล ความสมบูรณ์และเนื้อหาคำร้อง ตลอดจนการยื่นคำร้องของผู้ร้องว่าเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แล้ว จึงรับคำร้องไว้วินิจฉัย แต่ในกระบวนการพิจารณาคดีศาลรัฐธรรมนูญกลับนำปัญหาบางประการเช่น การยื่นคำร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ มาวินิจฉัยเป็นประเด็นหลักอีกครั้ง ซึ่งเป็นการพิจารณาวินิจฉัยที่มีความซ้ำซ้อนและสร้างปัญหาในการกำหนดประเด็นการวินิจฉัย อีกทั้งทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายเบื้องต้นบางประการของศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจเกิดขึ้นได้ในกระบวนการพิจารณาคดี แต่ต้องรอให้มีการนำเสนอข้อเท็จจริงและความเห็นจนถึงขั้นการวินิจฉัยคดีจึงจะมีการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวได้

นอกจากนั้น การมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณาไม่ได้มีการบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษ จึงใช้มติเสียงข้างมากธรรมดาจากองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (ซึ่งต้องไม่น้อยกว่า 9 คน) ในทางปฏิบัติมักเกิดขึ้นเสนอว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากเห็นว่า

¹ ดูข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ข้อ 10.

² บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน, 2544) , หน้า 268-269.

เรื่องและผู้ร้องเสนอมาอยู่ในเขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ จึงมีมติรับคำร้องและดำเนินกระบวนการพิจารณาจนกระทั่งมีคำวินิจฉัย แต่ตุลาการเสียงข้างน้อยที่วินิจฉัยตั้งแต่ต้นว่าเรื่องไม่อยู่ในเขตอำนาจหรือได้ยืนยันแนวคำวินิจฉัยของตนตามที่ได้วินิจฉัยไว้ในชั้นการมีมติรับหรือไม่รับคำร้องไว้พิจารณา ซึ่งตุลาการเสียงข้างน้อยดังกล่าวได้นั่งเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีด้วย มักดออกเสียง ไม่วินิจฉัยในปัญหาหลักของคดี จึงเกิดคำถามเสมอว่าศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยโดยเสียงข้างมากหรือไม่³ ซึ่งจากปัญหาในการมีมติรับคำร้องไว้วินิจฉัยในคดีนี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ในรายละเอียดต่อไป

4.4.3 องค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยคดี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) มาตรา 255 กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน และการพิจารณาวินิจฉัยคดีรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 กำหนดให้ไม่มีการแยกองค์คณะ (มีองค์คณะเดียว) ในการนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัยกำหนดให้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั่งพิจารณาและทำคำวินิจฉัยไม่น้อยกว่า 9 คนกล่าวคือ องค์คณะในการพิจารณาวินิจฉัยคดีต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน จึงเป็นองค์คณะได้ ซึ่งในการนั่งพิจารณาคดีดังกล่าวนี้ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 14 คน ในการพิจารณาในครั้งแรกประกอบด้วย นายประเสริฐ นาสกุล, นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายผัน จันทรปาน, นายมงคล สระฐาน, นายสุจิต บุญบงการ, นายสุจินดา ยงสุนทร, นายสุวิทย์ ธีรพงษ์, นายอนันต์ เกตุวงศ์, นายอมร รักษาสิทธิ์, นายอิสสระ นิตินันท์ ประกาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง เป็นองค์คณะในการพิจารณาโดยตลอด แต่ภายหลังมีนายศักดิ์ เตชะชาญ ซึ่งเริ่มเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่นานและเป็นองค์คณะในวันออกนั่งพิจารณาโดยเปิดเผยในวันสุดท้าย ทำให้ได้รับฟังเพียงคำแถลงการณ์ปิดคดีเท่านั้น โดยไม่ได้ออกนั่งฟังการพิจารณาคดี มาแต่ต้น แต่กลับได้ร่วมเป็นองค์คณะวินิจฉัยคดีด้วย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาความไม่แน่นอนของ องค์คณะที่แท้จริง การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจกระทำได้ การรับฟังน้ำหนักพยานหลักฐานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เพิ่งเข้ามาปฏิบัติหน้าที่อาจไม่สามารถรับทราบข้อเท็จจริงทั้งคดี และอาจสร้างผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เปลี่ยนแปลงไป ได้ ซึ่งในรายละเอียดผู้เขียนจะได้ศึกษาวิเคราะห์กล่าวถึงในบทต่อไป

³ สรุพล นิตินันท์ และคณะ, "ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ", รายงานวิจัยเสนอต่อสถาบันพระปกเกล้า, พฤศจิกายน 2544, หน้า 100-101.

4.4.4 การกำหนดประเด็นวินิจฉัย

เมื่อศาลรัฐธรรมนูญรับคำร้องของผู้ร้องแล้วจะมีการส่งสำเนาคำร้องและเอกสารประกอบให้ผู้ถูกร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา หลังจากนั้นจะมีการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการออกนัยพิจารณาคดี โดยศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีดังกล่าวไว้ แต่จะมีการกำหนดประเด็นเพียงครั้งเดียว เมื่อคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้มีการประชุมเพื่อลงมติในการพิจารณาวินิจฉัยคดีแล้วเพื่อทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ จึงกำหนดประเด็นแห่งการพิจารณาวินิจฉัยคดีเท่านั้น ซึ่งคดีดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดประเด็นเป็น 2 กรณี ดังนี้

- 1) ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของผู้ร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่
- 2) ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่

โดยการกำหนดประเด็นวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไม่มีการเปรียบเทียบ คำร้องและคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเพื่อพิจารณากำหนดประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีไว้แต่เบื้องต้น ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดปัญหาไม่มีการพิจารณาวินิจฉัยคดีไปตามประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีตามความเป็นจริงและทำให้ประเด็นแห่งคดีไม่มีความแน่นอน อีกทั้งอาจสร้างความสับสนในการวินิจฉัยคดีว่าประเด็นใดเป็นประเด็นหลักหรือเป็นประเด็นที่ควรวินิจฉัยก่อนหลังในคดี และส่งผลให้เกิดปัญหาการกำหนดประเด็นในการพิจารณาวินิจฉัยคดีมีความสับสน มีการรวมปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายไว้ในประเด็นเดียวกันซึ่งไม่สามารถกระทำได้ตามหลักกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งในรายละเอียดผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

4.4.5 การดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยและองค์มติในการวินิจฉัยคดี

การดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาฯ ให้กระทำโดยเปิดเผย ต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้นระบบกระบวนการพิจารณายังเปิดโอกาสให้ศาลรัฐธรรมนูญใช้ระบบการไต่สวนที่ศาลมีอำนาจโดยตรงในการค้นหาความจริง และมีการสืบพยานโดยให้คู่กรณีมีสิทธิซักถาม ถ้าม้านพยานได้ และสามารถนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความได้ โดยในคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้เปิดโอกาสให้คู่กรณีแสดงข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเป็นหนังสือเป็นประการสำคัญด้วย ซึ่งเห็นได้ว่ากระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเน้นหลักเอกสารยิ่งกว่าหลักวาจา และศาลรัฐธรรมนูญยังดำเนินกระบวนการออกนัยพิจารณาคดีโดยเปิดเผยให้คู่กรณีนำผู้เกี่ยวข้องและพยานเข้าเบิกความ โดยมีการซักถามและถ้าม้านและส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งการแถลงการณ์ปิดคดีใน

ศาลอีกจำนวน 8 นัด เมื่อวันที่ 3, 4, 10 เมษายน 2544 และวันที่ 4, 22, 25, 31 พฤษภาคม 2544 และวันที่ 18 มิถุนายน 2544 ซึ่งศาลจะวางตัวเป็นกลางและนั่งเฉยเปิดโอกาสให้คู่กรณีซักถามผู้เกี่ยวข้องและพยานไปตามลำดับ

แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว มีนักวิชาการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความไม่สอดคล้องตามหลักการของรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เช่น ในระบบศาลไต่สวน อีกทั้งหากเห็นว่าสมควรต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือข้อเท็จจริงที่ได้ยังมีความไม่สมบูรณ์สามารถสั่งให้คู่กรณีดำเนินกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ตามที่เห็นสมควรได้ และศาลรัฐธรรมนูญจะอ้างว่าคู่กรณีฝ่ายใดนำเสนอข้อเท็จจริงยังไม่สมบูรณ์แล้ววินิจฉัยคดีให้เป็นผลร้ายแก่คู่กรณีฝ่ายนั้นอาจสร้างปัญหาต่อบรรทัดฐานการวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งในคดีดังกล่าวนี้ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้สร้างปัญหาที่กล่าวถึงด้วย ซึ่งสมควรที่จะได้มีการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

นอกจากนั้นเมื่อเสร็จสิ้นการพิจารณาศาลรัฐธรรมนูญได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีโดยองค์คณะของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในการทำคำวินิจฉัยต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไม่น้อยกว่า 9 คน และตุลาการที่ไม่ได้ดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยไม่ถึงเป็นองค์คณะในการทำคำวินิจฉัยและในการทำคำวินิจฉัยให้มีการพิจารณาปรึกษาดีโดยการประชุมลับ ซึ่งองค์คณะทุกคนต้องทำคำวินิจฉัยในส่วนของตนเสร็จก่อนแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมดังกล่าวก่อนมีการลงมติเป็นคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ถือเสียงข้างมากเป็นองค์มติหรือเป็นผลแห่งการวินิจฉัยคดี หลังจากนั้นสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงได้จัดทำคำพิพากษาคดีต่อไป

โดยกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยและองค์มติในการวินิจฉัยคดีนี้มีปัญหาในขั้นตอนการกำหนดประเด็นการวินิจฉัยคดีที่มีการนำประเด็นทั้งปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงมาวินิจฉัยรวมกัน และไม่มีการสร้างลำดับขั้นตอนการวินิจฉัยคดีไปที่ละประเด็นตามความเหมาะสม อีกทั้งมีปัญหาในขั้นตอนของการวินิจฉัยคดีค่อนข้างมากกว่าองค์มติที่ต้องใช้เสียงข้างมากในการพิจารณาคดีว่าแท้จริงในคดีนี้องค์มติที่วินิจฉัยคดีเป็นไปตามมติที่แท้จริงของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งนี้มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างน้อยจำนวน 7 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมากจำนวน 8 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แต่ปรากฏว่าแท้จริงแล้วมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 4 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่น

บัญญัติและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แต่กลับมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอีก 4 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 อันเนื่องมาจากผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว รัฐธรรมนูญมาตรา 295 จึงไม่ใช้บังคับกับกรณีของผู้ถูกร้อง ซึ่งสมควรที่จะได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีและองค์มติที่ถูกต้องแท้จริงควรเป็นอย่างไรต่อไป

4.4.6 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีการระบุความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัย ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่ยกขึ้นอ้าง⁴ เมื่อมีการจัดทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเสร็จแล้ว สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญจึงให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นองค์คณะทุกคนลงนามในคำวินิจฉัย และให้อ่านคำวินิจฉัยให้คู่กรณีฟังตามวันนัดไว้ต่อไป

สำหรับกรณีคดีดังกล่าวนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในประเด็นที่หนึ่งว่า ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และ 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ 10/2543 และ 27/2543 สรุปว่ารัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ยังคงเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต่อไป และถือเอาวันที่ 11 ตุลาคม 2540 วันที่เริ่มประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เป็นวันเริ่มต้นเข้ารับตำแหน่ง เมื่อผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2540 ถือว่าดำรงตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 ฉะนั้นผู้ถูกร้องจึงเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ยื่นบัญชี ต่อผู้ร้องตามมาตรา 291 และ 292 และรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดให้ผู้ร้องต้องออกกระเปียบอันจำเป็นแก่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 321 วรรคสอง ก่อนจึงมีผลใช้บังคับได้ ผู้ถูกร้องจึงมีหน้าที่ฯ ตามกำหนดเวลา และต้องแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรสและบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะตามรัฐธรรมนูญ และมาตรา 295 ใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่พ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแล้วได้ การลงมติของผู้ร้องไม่ฝ่าฝืนระเบียบว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พ.ศ. 2541 เนื่องจากระเบียบดังกล่าวที่เกี่ยวกับการตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินมีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 ใช้

⁴ รัฐธรรมนูญ มาตรา 297 วรรคท้าย.

บังคับแล้ว การลงมติของผู้ร้องจึงเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ และไม่อาจนำระเบียบดังกล่าวมาใช้บังคับได้อีก ส่วนการที่คุณหญิงปรีญา เกษมสันต์ ณ อยุธยา เข้าร่วมประชุมและมีมติต่าง ๆ เห็นว่า พยานหลักฐานของผู้ถูกร้อง ฟังไม่ได้ว่าคุณหญิงปรีญา เป็นลูกจ้างของบริษัทใดๆ จึงมิได้กระทำการใด ๆ ผ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา 258 ผู้ร้องตรวจสอบบัญชีของผู้ถูกร้องไม่อยู่ภายใต้อายุความสองปีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 75 วรรคสอง เพราะรัฐธรรมนูญกำหนดหลักการไว้ในมาตรา 295 โดยไม่มีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้ และคำร้องของผู้ร้องมีรายละเอียดดังกล่าวถึงการปกปิดการแสดงรายการทรัพย์สินอย่างละเอียด คำร้องของผู้ร้องจึงมีความสมบูรณ์และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญจึงมีความสมบูรณ์แล้ว เมื่อพิจารณาคำร้องและข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องเห็นว่า ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 และการยื่นคำร้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 แล้ว

ในประเด็นที่สอง ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ โดยศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาประเด็นตามคำร้องว่า ผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบหรือไม่ เป็นประเด็นหลักดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ แต่ปรากฏว่ามีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ จำนวน 7 คน คือ นายประเสริฐ นาสกุล, นายมงคล สระฐาน นายสุจิต บุญบงการ นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอมร รักษาสัตย์ นายอิสสระ นิตินนท์ประภาค และนายอุระ หวังอ้อมกลาง วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 4 คน คือ พลโทจุล อติเรก, นายปรีชา เฉลิมวณิชย์, นายสุจินดา ยงสุนทร และนายอนันต์ เกตุวงศ์ เห็นว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ แต่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 4 คน คือ นายกระมล ทองธรรมชาติ, นายจุมพล ณ สงขลา, นายผัน จันทรปาน และนายศักดิ์ เตชะชาญ วินิจฉัยว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ไม่ใช่อันบังคับกับกรณีของผู้ถูกร้องเพราะขณะยื่นบัญชี ทั้ง 3 ครั้ง ผู้ถูกร้องพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองไปแล้ว ฉะนั้นศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงข้างมากดังกล่าวมีมติ 8 ต่อ 7 ว่าผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามมาตรา 295 ให้ยกคำร้อง ซึ่งมีเหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญท้ายสุดเห็นว่าทรัพย์สินที่เป็นหุ้นเป็นทรัพย์สินของคู่สมรสผู้ถูกร้องแต่เพียงผู้เดียว และได้ให้เลขานุการส่วนตัวคู่สมรสเป็นผู้จัดทำบัญชี และคู่สมรสยังไม่รู้ว่าขณะทำการยื่นบัญชี ไม่ได้แจ้งรายการหุ้นไว้ในบัญชี เมื่อคู่สมรสซึ่งเป็นเจ้าของหุ้นยังไม่รู้ จะรับฟังได้อย่างไรว่า ผู้ถูกร้องต้องรู้ถึงการไม่แจ้งหุ้น

เหล่านั้น เห็นว่า พยานหลักฐานที่ผู้ร้องอ้างอิงและนำสืบมายังไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295

โดยปัญหาในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีการตั้งข้อสังเกตกันมากกว่ามีความถูกต้องตามบทบัญญัติและหลักการของรัฐธรรมนูญหรือไม่ ทั้งในประเด็นการให้เหตุผลในคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่กล่าวอ้างว่าพยานหลักฐานของผู้ร้องไม่พอพียงว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ผู้ถูกร้องจึงไม่มีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 ซึ่งการพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้และไม่สมควรสร้างบรรทัดฐานเรื่องมาตรฐานการพิสูจน์น้ำหนักพยานหลักฐานมายกคำร้องแห่งคดี หรือปัญหากระบวนการพิจารณาวินิจฉัยคดีทั้งปัญหาการกำหนดประเด็นแห่งคดี การวินิจฉัยลงมติของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่ามีความถูกต้องหรือมติของศาลรัฐธรรมนูญเป็นมติที่แท้จริงเพียงใด ทั้ง ๆ ที่มีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถึง 7 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องจงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ และมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพียง 4 คน วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องไม่จงใจยื่นบัญชีและเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นมติที่แท้จริงสมบูรณ์และถูกต้องเพียงใด โดยปัญหาต่าง ๆ ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะได้นำไปศึกษาและวิเคราะห์ในบทต่อไป

4.5 ประเด็นในการวิเคราะห์การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคดีโดยได้ตั้งประเด็นการพิจารณาและวินิจฉัยคดีใน 2 ประเด็นใหญ่ คือ

4.5.1 ประเด็นแรก : วินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมีหน้าที่ต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 291 และมาตรา 292 หรือไม่ และการยื่นคำร้องของคณะกรรมการ ป.ป.ช. (ผู้ร้อง) เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่

4.5.2 ประเด็นที่สอง : วินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมีความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 295 หรือไม่ ซึ่งประเด็นการพิจารณาวินิจฉัยคดีทั้งสองประเด็นมีปัญหาที่ผู้เขียนจะทำการศึกษาวิเคราะห์ในกระบวนการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง เหตุผลในคำวินิจฉัย ตลอดจนความเหมาะสมถูกต้องของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยรายละเอียดจะกล่าวถึงในบทที่ 5 และ บทที่ 6 ต่อไป